

Nr 29.

Ankom till Riksdagens kansli den 29 april 1913 kl. 1 e. m.

Memorial med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation, lag om ändrad lydelse av 16, 24, 36 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egendom, lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten, lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning, dels ock i anledning därav väckta motioner.

Närvarande: herrar Widén, Lindhagen, af Ekenstam, Söderbergh, Trana, Stårner, Gezelius, Alexanderson, greve Lagerbjelke, Dahl, Petersson i Lidingö villastad, Pettersson i Södertälje, Olsson i See, Pettersson i Bjälbo, Jansson i Edsbäcken och Persson i Norrköping.

I utlåtande nr 22 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation, lag om ändrad lydelse av 16, 24, 36 och 45 §§ i förordningen den 16 juni 1875 angående inteckning i fast egen-
Bihang till Riksdagens protokoll 1913. 9 saml. 28 häft. (Nr 29). 1

dom, lag om ändrad lydelse av 71 § i lagen den 20 juni 1879 om dikning och annan avledning av vatten, lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 27 juni 1902, innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, samt lag om ändring i vissa delar av lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning, dels ock i anledning därav väckta motioner, hemställde lagutskottet såvitt nu är i fråga, att Riksdagen måtte antaga förslag till lag om expropriation av den lydelse utskottets nämnda utlåtande innehåller, samt att övriga fyra genom propositionen framlagda här ovan sist omnämnda lagförslag måtte av Riksdagen godkännas.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag, hava båda kamrarna godkänt sistberörda fyra lagförslag, ävensom, förutom rubrikerna, 1 § 5 och 6 samt 8—10 punkterna, 2—25, 27—60, 62—67, 69—91, 93—97, 99 och 100 §§ i förslaget till lag om expropriation enligt deras av utskottet föreslagna lydelse.

Däremot hava kamrarna med avseende å sistnämnda lagförslag i nedan angivna hänseenden stannat i olika beslut.

Med anledning av vad sålunda förekommit har utskottet till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av den skiljaktighet, som förefinnes mellan kamrarnas beslut.

Med avseende å *1 § i förslaget till lag om expropriation* har Första kammaren till utskottet återremitterat 1—4, 7, 11 och 12 punkterna, varemot Andra kammaren antagit paragrafen i dess av utskottet föreslagna lydelse.

Utskottet har ansett en sammanjämkning av kamrarnas skiljaktiga beslut med avseende å denna paragraf böra ske så, att

i fråga om *1—3 punkterna* Första kammaren biträder Andra kammarens beslut,

i fråga om *4 och 7 punkterna* båda kamrarna, Andra kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, godkänna nedanintagna lydelse av dessa moment,

samt i fråga om *11 och 12 punkterna* Första kammaren biträder Andra kammarens beslut.

Första kammaren har återremitterat *26 §*, varemot Andra kammaren godkänt densamma enligt utskottets förslag.

Utskottet har ifråga om denna paragraf ansett sig böra hemställa, att Första kammaren biträder Andra kammarens beslut.

61 § har av Första kammaren antagits med den lydelse, som angivits i herr af Ekenstams med fleres reservation vid denna paragraf. Andra kammaren har däremot godkänt den av utskottet föreslagna lydelsen. Enligt utskottets mening bör för sammanjämkning Första kammaren, med frånträdande av sitt förut fattade beslut, biträda Andra kammarens beslut rörande denna paragraf.

Beträffande 68 och 92 §§ hava desamma av Första kammaren återremitterats till utskottet, under det Andra kammaren antagit paragraferna i deras av utskottet föreslagna lydelse.

Utskottet har i fråga om dessa paragrafer ansett sig böra hemställa, att kamrarna, Andra kammaren med frånträdande av sitt förut fattade beslut, måtte godkänna 68 § i dess här nedan angivna lydelse, som med en mindre redaktionsförändring överensstämmer med herr Dahls vid denna paragraf avgivna reservation, samt 92 § med den avfattning densamma erhållit i Kungl. Maj:ts förslag.

Med avseende å avdelningen »Särskilda bestämmelser om expropriation för åstadkommande av tryggade bostadsförhållanden» hava båda kamrarna bifallit utskottets förslag beträffande 97 §, varemot *ifråga om 98 §*, Första kammaren för sin del antagit paragrafen med den lydelse, som i herr af Ekenstams med fleres vid utskottets förslag fogade reservation angivits, och Andra kammaren godkänt utskottets förslag.

Andra kammaren har därjämte för sin del beslutat, att närmast efter 97 § skulle införas *två nya paragrafer*, nämligen *dels* såsom 98 § ett stadgande av den lydelse, som innefattas i den av herr Widén m. fl. vid avdelningen 8 i lagförslaget avgivna reservation och *dels* såsom 99 § det stadgande, som i herrar Lindhagens och Perssons i Norrköping reservation vid nämnda avdelning föreslagits skola såsom 99 § inflyta i lagen.

De här angivna skiljaktigheterna mellan kamrarnas beslut har utskottet, med hänsyn jämväl till vad förut i detta memorial hemställts, ansett böra så sammanjämkas, att kamrarna med frånträdande av de fattade besluten, Första kammaren i fråga om 98 § och Andra kammaren med avseende å de två nya paragraferna, som den beslutat såsom 98 och 99 §§, antaga 98 § i dess av utskottet förut tillstyrkta lydelse.

Vad slutligen angår *övergångsbestämmelsen* har Första kammaren antagit Kungl. Maj:ts förslag i denna del, varemot Andra kammaren för sin

del godkänt utskottets. Denna skiljaktighet har utskottet ansett böra så sammanjämkas, att båda kamrarna, med frånträdande av sina förut fattade beslut i huvudsaklig överensstämmelse med den mening, som angives i herr Alexandersons vid utskottets förslag i denna del fogade reservation, godkänna nedan angivna lydelse av övergångsbestämmelsen.

Utskottet hemställer alltså,

att kamrarna, Första kammaren med fattande av beslut i fråga om ovan berörda av kammaren till utskottet i deras helhet eller i vissa delar återremitterade paragrafer och båda kamrarna med frånträdande i ovan angivna fall av förut fattade beslut, beträffande nu ifrågavarande förslag till lag om expropriation, måtte antaga följande lydelse av nedanstående paragrafer samt av övergångsbestämmelsen:

1 §.

Fastighet, som tillhör annan än kronan, må tagas i anspråk genom expropriation, om Konungen prövar det nödigt:

1. för befästning, övnings- eller förlägningsplats för krigsmakten, skjutbana, som äger betydelse för den allmänna skjutskicklighetens utveckling, eller eljest för rikets försvar;

2. för allmän väg på landet eller i stad, järnväg eller spårväg för allmän trafik, bro, hamn, lastningsplats, kanal eller annan farled, flottled, telegraf- eller telefonanläggning eller annan anläggning för den allmänna samfärdselns främjande;

3. för allmän byggnad;

4. för ändamål, som det enligt lag eller författning tillkommer kommun eller annan dylik samfällighet att tillgodose;

5. för att förse en ort med vatten eller förhindra förorenande av vattenledning, som är anlagd för sådant ändamål;

6. för att inom bebyggt område vid järnvägsstation, hamnplats eller fiskläge eller å annan ort med större sammanträngd befolkning åstadkomma tryggade bostadsförhållanden;

7. för byggnad, avsedd att bereda lokal för religiös uppbyggelse eller verksamhet till nykterhetens främjande eller eljest för överläggningar i allmänna frågor eller upplysande föredrag å ort, där inom befolkningen eller en väsentlig del av denna framträtt behov av dylik lokal, men varest,

på grund därav att all jord inom ett vidsträckt område tillhör samme eller ett fåtal ägare, särskild svårighet möter att genom avtal förvärva erforderlig mark;

8. för åstadkommande på det allmännas bekostnad av skogsåterväxt å skogsmark, som är genom kalhuggning eller på annat sätt ödelagd och ej utgör nödig betesmark;

9. för kronans övertagande av flygsandsfält, varom ägaren försummat att taga föreskriven vård;

10. för att i kronans ägo överföra jordområde av synnerligen märklig naturbeskaffenhet, för dess avsättande såsom naturminnesmärke, eller ock synnerligen märklig fast fornlämning, vars bevarande ej kan på annat sätt tryggas, jämte därför erforderlig mark;

11. för linbana, som är behöflig för ett företag av större gagn för orten; eller

12. för annat därmed jämförligt ändamål av väsentlig betydelse för det allmänna.

Särskild rätt, som i avseende å fastighet tillkommer annan än kronan, må ock exproprieras, om Konungen prövar det nödigt, för ändamål, som nu är sagt; och må expropriation enligt Konungens förordnande jämväl äga rum för upphävande av särskild rätt till område, som är avsatt till nationalpark.

26 §.

Den, som är bosatt utom länet, eller ej uppnått tjugufem års ålder, eller ej råder över sig och sin egendom, eller enligt domstols utslag är förlustig medborgerligt förtroende eller ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att föra annans talan inför rätta, må ej utses till ordförande eller ersättare för ordföranden i expropriationsnämnder eller uppföras bland de till ledamöter i sådana nämnder valbara; dock må för Stockholms stad och län valbara utses inom såväl staden som länet.

Uppdrag, varom nu är fråga, må ej annan undandraga sig än den, som uppnått sextio års ålder eller sex år innehaft sådant uppdrag, samt tjänsteman, som är av sin tjänst förhindrad att mottaga uppdraget.

61 §.

Vill den, som genom ansökning om stämning till rätten fullföljt anspråk på expropriation, återkalla anspråket, göre han, sist innan rätten

meddelat utslag i målet, hos rätten eller domaren skriftlig anmälan om återkallelsen med bifogande av bevis, att han fullgjort vad i 62 § andra stycket sägs, eller vare rättigheten till återkallelse försutten. Den, som återkallat, åligger att ofördröjligen giva motparten, samt, om expropriationsnämnd har saken under behandling, nämndens ordförande del av återkallelsen. Vad i 14 § stadgas om anteckning av expropriationsmål äge, sedan rätten skilt målet från sig, motsvarande tillämpning beträffande anteckning av återkallelse.

Återkallelse må gälla hela den fastighet expropriationsanspråket omfattar eller någon del därav, men må ej göras i avseende å mark, som den exproprierande tagit i besittning.

68 §.

Har exproprierad fastighet eller genom expropriation förvärfvad särskild rätt ej kommit till användning för det avsedda ändamålet eller dess användande för ändamålet upphört och är nämnda ändamål såvitt angår dylik fastighet eller rätt att anse såsom övergivet, eller användes fastighet eller rätt som nyss sagts i väsentlig omfattning för annat ändamål än det avsedda, må fastigheten eller den särskilda rätten lösas, om talan därom instämnes inom tjugo år från det att expropriationen fullbordats. Lösningrätt tillkomme, när hel fastighet exproprierats, den, som närmast före expropriationens fullbordande var fastighetens ägare, eller hans rättsinnehavare och, om en del av en fastighet exproprierats, ägaren av den återstående delen samt, då fråga är om särskild rätt, ägaren av den fastighet som därav besväras.

I fråga om sådan lösen skall vad denna lag i övrigt stadgar i tillämpliga delar gälla; dock ankomme på rättens prövning, huru kostnad, som i 67 § avses, skall i första hand gäldas.

92 §.

Vid expropriation av nyttjanderätt till egendom, som i 88 § sägs, skall ersättning ej bestämmas för annat men än det, som då redan uppkommit. Uppstår därefter skada eller intrång, varde ersättningen därför, om överenskommelse ej träffas, bestämd av domstol.

98 §.

Har, efter det boningshus blivit till större antal uppförda å annans än husägarnas mark, för tryggande av dessas ställning sådan mark exproprierats, vare nye ägaren av marken pliktig att till en var husägare, som det begär, försälja eller upplåta det till hans hus hörande område med den jämkning, som kan erfordras för genomförande av stadsplan och tomtindelning.

Vill ej markägaren enligt vad nedan sägs upplåta sådant område till husägaren med tomträtt, därest dylik upplåtelse kan ske, och träffas ej heller mellan dem arrendeavtal rörande området, vare husägaren berättigad köpa detta för en köpeskilling motsvarande den för området utgivna expropriationsersättning och å området belöpande del av expropriationskostnaden jämte fem procent årlig ränta från expropriationens fullbordande; har husägaren, efter det expropriationen fullbordats, innehaft *tomten* på grund av honom förut tillkommande besittningsrätt, varde avgiften härför avräknad från köpeskillingen. Sker upplåtelse med tomträtt, varde avgiften för den upplåtelse, som först äger rum, beräknad efter den för försäljning angivna grund. Tvist om vad husägaren sålunda har att erlægga varde prövad i den ordning, som stadgas i gällande lag om skiljemän.

Vad ovan i denna § är stadgat äge ej tillämpning, med mindre husägaren inom två år från expropriationens fullbordande hos markägaren gör framställning om försäljning eller upplåtande av området.

Expropriationen medföre ej förändring i den husägaren förut tillkommande besittningsrätt till området, utan vare, om försäljning eller upplåtelse ej kommer till stånd, husägaren berättigad att under den tid, som för nämnda rätt kan återstå, fortfarande åtnjuta densamma mot fullgörande av de därför stadgade villkor.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1914. Dock skola stadgandena om val av ordförande och ersättare för ordförandena i expropriationsnämnder samt personer valbara till ledamöter i sådana nämnder tillämpas redan under år 1913. Av de valbara personer, som då utses, väljes en tredjedel för ett, en tredjedel för två och en tredjedel för tre kalenderår.

Genom denna lag upphäves förordningen den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets avstående för allmänt behov jämte de stadganden, som innefatta ändring i eller tillägg till nämnda förordning; dock skall i fråga om expropriationsmål, vari stämning utfärdats före den 1 januari 1914, vad i sagda förordning stadgas äga tillämpning, och skola, ändå att stämning ej utfärdats före nämnda dag, beträffande fastighet eller särskild rätt, som den exproprierande före samma dag tagit i besittning, stadgandena i 13 § första stycket och första punkten av andra stycket i omförmälda förordning tillämpas i stället för bestämmelserna i 7 § första stycket, 8, 9 och 11 §§ i denna lag. Förekommer i lag eller särskild författning hänvisning till bestämmelse, som sålunda upphäves, skall i stället motsvarande bestämmelse i denna lag tillämpas. Eljest göres ej genom denna lag ändring i vad lag eller särskild författning innehåller om fast egendoms avstående eller upplåtande för visst allmänt ändamål.

Stockholm den 29 April 1913.

På lagutskottets vägnar:

JOHAN WIDÉN.

Reservationer:

dels av herrar *af Ekenstam, Trana, Gezelius, greve Lagerbjelke, Dahl, Petersson* i Lidingö villastad och *Pettersson* i Bjälbo;

dels ock av herr *Lindhagen*, som anført:

»I det föreliggande ärendet är det särskilt två nya saker, som hava största betydelse för menige man. Den ena är expropriationen för samlingslokaler och dylikt. Den andra är expropriationen av tomtmark vid fisklägen, stationssambällen och andra dylika platser till förmån för innehavarna av egna hus på annans mark. Sammanjämkningen bör därför enligt min mening rätteligen ha till någon behörig del tillgodosett även andra kammarens beslut till förmån för husägare på ofri grund. Det

minsta man synes därvid kunna begära är att dessa ej skola i sista hand få betala till jordägarne värdet av sina egna förbättringar av tomten. Andra kammarens beslut om tillsättandet efter 97 § av en ny § 98, skulle således gälla, under det första kammarens avslag å andra kammarens beslut om en ny § 99, varigenom oförtjänt jordvärdestegring ej skulle helt tillfalla jordägaren, borde lända till efterrättelse. Ehuru det synes mig att med allenast denna rättelse en rättvis delning i alla fall skulle komma till stånd, synes dock ej något kunna erinras emot att första kammaren må med hänsyn till nämnda förändring tillgodoräknas ytterligare sina beslut i fråga om 26 och 61 §§.

Jag har således ånsett, att sammanjämkningen bort innehålla den förändring i utskottets förslag, som ovan angivits.»